THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער קרן קימת און די אידישע פאָלקס אָרגאַניזאַציעס

פון הערי י. כהן

עס ווערט דערציילט, אז פּראָפעסאָר הערמאַן שאַפירא, דער פאָטער פון דער קרן קימת אידייע, האָט אמאָל געזאָגט דאָס פאָלגנדע: "ווען אונזערע עלטערן וואָלטן, באלד נאָך דעם חורבן, געווען אָוועקגעלייגט בלויז אין דאָלאַר אויף דריי פּראָצענט, וואָלטן מיר איצט גע־ווען די רייכסטע נאַציע אויף דער וועלט". זיך איבערצייגן אז דאָס איז ריכטיק, מען קאָן זיין זיכער, אז אונזערע על־טערן האָבן דאָס ניט געטאָן, ניט ווייל זיי האָבן דאָס ניט פאַרשטאַנען, אָדער האָבן עס ניט געוואָלט טאָן. עס איז פּשוט ניט געווען אַז פלאַץ וואו מען האָט געקאָנט אוועקלייגן אַ דאָלאַר און זיין זיכער, אז ער וועט ניט פאַרלאָרן גיין.

מיר זיינען דאָרום פאַרבליבן ניט נאָר אַ היים־לאָז און באַדן־לאָז פאָלק, נאָר אויך אַ געלט־לאָז פאָלק. עס זיינען גע־ווען און עס זיינען אויך איצט פאַראַן פילע רייכע אידן אין פאַרשיידענע לענ־דער. דאָס אידישע פאָלק, אָבער, אַלס גאַנצעס איז דאָס אַרימסטע פאָלק אויף דער גאַנצער וועלט.

דערפאַר ווען מען האָט אָנגעהויבן רעדן וועגן שיבת ציון, וועגן דעם אידן ווען מען האָט אויסגעקערט קיין ארץ ישראל און עס וועדער אויפבויען אַלס אַ אידישע לאַנד, האָבן מיר נעמען אַלס חויבן פון אָנהויב, ניט נאָר האָבן מיר זיך גענומען צו דער אַרבעט אָן פאַר־שטענדעניש אויף אַן דערפאַרונג ווי אַ בויער אַ לאַנד, נאָר אויך אָן אַ געלט, קאָן מען אַ פעני געלט.

עס איז לייכט צו פאַרשטיין, אז ווען מען הויבט אָן אַ געשעפט, איבערהויפּט אַזאַ ריזיק געשעפט ווי בויען אַ לאַנד, דאָרפן מען אָן אַ געלט, קאָן מען ווייט ניט אויפגיין. דערפאַר מאַקע, ווי עס זעט אויס, האָט די ציוניסטישע אר־גאַניזאַציע אַלעמאָל געהאַט גרויסע דע־פיציט. מיר האָבן זיך אונטערגענומען דורכצופירן אַן אומגעהויער גרויסע אונ־טערנעמונג אָן אַ גרונט קאַפּיטאַל. די וועלט געשיכטע ווייסט ניט פון אַן ענ־לאַכן פאַל. עס איז געפאַלן אויף דעם אידישן פאָלק דער גורל דורכצומאַכן דעם ערשטן עקספּערימענט פון דעם סאָרט.

ווען הערצל האָט אָנגעהויבן די ציו־ניסטישע אַרבעט האָט ער פיל געהאַפט נאָכן און אונזערע באַראָלען. ער האָט געוואוסט, אז עס וועלן זיך פאָרערן גרויס סע סומען געלט אויף צו פאַרווירקלאַכן דעם ציוניסטישן חלום. ער האָט גע־וואוסט, אז עס זיינען פאַראַן אידן וואָס האָבן דאָס געלט און ער איז געווען זי־כער, אז זיי וועלן עס אים געבן בכדי צו זיין שותפים אין דער באַפרייאונג פון זייער פאָלק.

הערצל האָט זיך אָבער שנעל אנטוישט די רייכע אידן האָבן זיך צו אים אויס־געדרייט מיטן רוקן. ער האָט איינגעזען, אז דאָס אידישע פאָלק האָט ניט אויף צו האָפן און וועט זיך מוזן באַפרייען מיט זיינע אייגענע כחות. ער האָט דערפאַר באַלד, שוין אין די ערשטע יאָרן באַשאַפן צוויי פינאַנציעלע אינסטי־טוציעס: די ערשטע קאָלאָניאַלע באַנק אין דעם קרן קימת, אַדער אידישער נאַ־ציאָנאַל פאָנד, ווי עס איז עפּעס באַ־קאַנט, וועלכע האָבן די אויפגאַבע צו העפן בויען דאָס אידישע לאַנד. דער קרן קימת דאַרף אויסלייען דעם באַדן און די באַנק דאַרף אָנפירן מיט דער קאָלאָ־ניזאַציאָנס אַרבעט.

דער קרן קימת איז שטאַרק באַליבט און פּאָפּולער ביי אַלע ציוניסטן. מען האָט ליב דעם פאָנד, ווייל ער איז אַ פאָלק פאָנד און פון זין פון וואָרט. אין דעם קרן קימת קאָן זיך אַפילו דער אָרימסטער באַטייליקן. מען האָט אים אויף ליב ווייל דאָס דערוואַרבענע לאַנד ווערט דאָס איינגענומען פון דעם אידישן פאָלק. עס איז צום ערשטן מאָל אין דאָס דעם חורבן, אז מיר קאָנען אָנווייזן, אז דאָס אידישע פאָלק פאַרמאָגט עפּעס. די אין דער פאַרמעגן איז זייער אַ וויכ־טיקע זאַך. עס איז עדר, דאָס טייערסטע אין דעם לעבן פון יעדן פאָלק. פון דער ערד ציט דאָס פאָלק זיין יניקה, אויף דער ערד קאָן דאָס פאָלק אנטוויקלען זיין קולטור אויף אַלע געביטן פון דעם מענש־לאַכן לעבן. באַזיצט דאָס פאָלק די ערד, האָט דאָס דעם פונדאַמענט אויף וועל־כען צו בויען אַלעס אין וואָס עס נוי־טיקט זיך.

דרייסיק יאָר זיינען פאַראיבער זינט דער קרן קימת איז באַשאַפן געוואָרן. ביז איצט איז פאַר דעם פאָנד געזאַמלט גע־וואָרן אַן ערך פון פיפצן מיליאָן דאָלאַר. מיט דעם געלט האָט מען אין ארץ יש־ראל געקויפט באָדן וואָס איז איצט ווערט פיל מער ווי מען האָט אין אים אריינ־געלייגט. אויף דעם באָדן האָט מען באַ־זעצט אידן, וועלכע וואָלטן געווען פאַר־בליבן באַדן־לאָזע לופט מענשן. דער קרן קימת העלפט אויפבויען דאָס לאַנד און געזונט מאַכן דאָס פאָלק. שאַפן פאַר אים אַ עפּסטן עקאָנאָמישן באַזיס און אין־וואָנערצאָלן אין דעם לאַנד.

דאָך, מיט דער גאַנצער ליבע וואָס מיר האָבן פאַר דעם פאָנד האָבן מיר ביז איצט ניט געטאָן, וואָס מיר דאַרפן און געקאָנט טאָן פאַר אים. ווען פון אַלע אידן איבער דער וועלט, וואָלטן בלויז צוויי מיליאָן געווען ביינעשטי־ערט פאַר אים כאָטש איין דאָלאַר אַ יאָר, צוויי סענט וועכנטלאַך פון יעדן צוויי מיליאָן אידן, וואָלט דער פאָנד איצט פאַרמאָגט פיר מאָל מער ווי זיין פאַרמעגן איז אין אונזער לאַנד פּראָבלעם. דאָס שווערסטע פּראָבלעם אויף דעם וועג פון אונזער באַפרייאונג, וואָלט געווען געלייזט. עס איז קלאָר, אז ווען מיר וואָלטן געווען זיי באַלעבאַטים פון דעם באָדן אין ארץ־ישראל, וואָלטן פילע אַנ־דערע שווערקייטן אין וועלכע מיר שטוי־סען זיך איצט אָן, זיינען עקזיסטירט.

עס איז אַ טרויעריק וואָס ניט נאָר פאַראַנט. עס איז טרויעריק וואָס ניט ליבעס דערקלערונגען צום קרן קימת, מיר מוזן איבערגיין פון ווערטער צו מעשים. די לאַנד פראַגע איז איצט מער אַקטועל ווי זי איז געווען ביז איצט. דאָס קויפן דעם באָדן קאָן ניט אָפּגעלייגט ווערן. עס האַנדלט זיך ניט ווען זאַמלען געלט און עס אַריינלייגן אין באַנק אויף פּראָצענט. איצט מוז מען קויפן וואָס מער באָדן. דאָס מוז געטאָן ווערן אויב מיר ווילן ווערן אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין לאַנד. אויב מיר ווילן ניט שאַפן אַן ארץ־ישראל אַ ישוב וואָס זאָל באַשטיין פון נייטציק פּראָצענט שטאַטיש איינוואוי־נער, דאָס וואָלט געווען אַ נייע געטאָ, אָבער ניט קיין אידישע לאַנד.

אידן דאַרפן פאַרשטיין דאָס לאַנד פּראָבלעם אַביסל טיפער. עס זיינען שוין איצט דאָ געוויסע שטרעבונגען לאַנד אין ארץ־ישראל, וועלכע מען קאָן ניט קויפן, ווי טייער מען זאָל דערפאַר וועלן באַ־צאָלן. וועלן מיר אויף לייגנער ווערטן, אין דאָ אַ געפאַר אז מיר זאָלן פאַרלירן די מעגלאַכקייט צו קויפן נאָך אַנדערע שטרעבונגען באָדן. יעדנפאַלס ווען אַפילו מיר זאָלן יאָ האָבן אַ מעגלאַכקייט צו קויפן פון געוויסע שטרעבונגען באָדן אין שפּע טערע ציינען. וועלן מיר דאַרפן באַצאָלן אַ פיל טייערן פּרייז, ווי מיר קאָנען דעם זעלבן באָדן קויפן ביי היינטיקן טאָג.

מען דאַרף אויך נעדויערקען, אז עס יאָ־וועז זיך קאָנקורענטן אויף דעם געביט פון קויפן באָדן. איינער פון זיי שטאַרק סטע קאָנקורענטן איז דער "וואַטיקאַן". די קאַטאָליקן זיינען לעצטנס געוואָרן שטאַרק "ביזי" מיט זאַמלען געלט אויף צו קויפן באָדן אין ארץ־ישראל. מען קאָן זיין זיכער, אז יעדע שטיקל ערד וואָס וועט אריינפאַלן אין דייערע הענט, וועט פאַר אונז זיין פאַרלאָרן.

מיר מוזן באַדויערן דעם פאַקט וואָס אויף איצט פאַרשטייען ניט אונזערע ריי־כע ברידער די לאַנג בנוגע דער באָדן פראַגע. עס איז אַ באַל, אַראַנזשירט פון דער פאַרשטייען זיי ניט די ניט־ציוניסטן, נאָר אַפילו אונזערע רייכע ציוניסטן חוי־בען ניט אָן צו באַגרייפן די ערנסטקייט פון דעם מאָמענט.

און פונקט ווי הערצל האָט מיט דריי ענענדליק יאָר צוריק געוועגדעט זיינע אויגן צו די אידישע פאָלקס מאַסן, ווען די רייכע האָבן זיך אָפּגעזאָגט אים צו העלפן, אַזוי מוזן אויך מיר זיך ווענדן איצט צום פאָלק און רופן נאָך הילף אין דער ברענענדיקסטער פראַגע.

דער קרן קימת לישראל מוז ווערן דער פאָנד פון פאָלק — ניט נאָר פאַרן פאָלק. עס מוז עס ווערן אין דער ווירקלאַכקייט ניט בלויז אין דער טעאָריע. עס מוזן געפונען ווערן וועגן און מיטלען אין אַזוי אַ וועג, אַבער ניט קיין אידישע לאַנד.

אידן דאַרפן פאַרשטיין דאָס לאַנד פּראָבלעם אַביסל טיפער. עס זיינען שוין יעדער אידישע הויז, דאָס געלט מוז איצט קומען שנעל און דאָס איז מעגלאַך נאָר דאַן, ווען עס וועלן געפונען ווערן זיי ווענן ווי אַזוי צו זאַמלען עס פון אַ נאָר גרויסע צאָל אידן.

אין די פאַרשיידענע אידישע אָרגאַני־זאַציעס זיינען אָנגעשלאָסן הונדערטער טויזנטער אידן. דורך די אָרגאַניזאַציעס און שולן קאָנען זיי אַלע דערגרייכט ווע־רען. יעדע אָרגאַניזאַציע, עס מאַכט ניט אויס צוליב וועלכן ספּעציעלן צוועק זי איז אָרגאַניזירט געוואָרן, מוז אריינ־נעמען דעם נאַציאָנאַל פאָנד אין דער פּראָגראַם פון איר אַרבעט. אַ ספּעציעלער טאַקס מוז אַרויפגעלייגט ווערן אויף יעדן פאַראַרבעט, שטענדיק אַ שטענדיק מיט אים ווי מיט אַ משרן אויף אַ נאַציאָנאַל פאָנד אין דער די נאַנצע שטוב אויף אַ מ־יעדן פאַרוואַרן, דאַרף יעד בען, איך אַרבעט פאַר אַ אידישן לאַנד.

איר שטימע דאָרט אַ אידישע אַרבעט כען און ווייניגערהייט, דער יעד דען אַלע עראַלאַכע מיטלען ווי אַזוי צו עטוואָס אָפּגערוקט פון אַ אידישן לאַנד. דער דאַזיקער פאַר שוין שטילער אָבער מיט פאַרבינדונגען צו אַזאַנס:

— אויב עס געפעלט מיר . . . אויב איך שאַ איז אַדרבא: ווער האַלט מען נייט און מען וועט בעסער, אז איך דאַרף אַ

— מיר וועלן אין עו דו ניי, אויב דיר, געפעלט אונזער הויז! דאָ האָב

איך קאָנט פאָרן

פון אירגענד וועלכן טייל נאַרט ענד־ביז צום צענטע שטאָט

זינדי בלונ

(פאַרטזעצונג

מר. וואָלף האָט שוין א שריען און ער איז געשט ביילטע פויסטן גרייט אַנ

— און מיר וועלן זיך ראַבעווען! — איז קיידי נען און זי האָט דאָס קינ צו שיינדלען אין שויס — דאָס וואָס? ס'איז אַ הי א רויבעריי! פרעמדע הי ראַבעווען אונזער פראַצע!

דער אַלטער האָט זיך צו איר מיט אויפגעהויבע ער האָט אַרויסגעקוועטש איין:

— אין ווער ביזטו, האָסטו צו מיר אַריינגע טאָטן דעם קבצן און אַנ דו האָסט אויך אַ דעה

— בענדשאַפט איז זון, ער האָט געאַרבעט פ צום שכל געקומען, פאַר אים צו באַראַבעווען?

שוויים האָט ער אַריינג פעקטאָרי, שטענדיק אַ פאַראַרבעט, שטענדיק אַ מיט אים ווי מיט אַ משרן די נאַנצע שטוב אויף מ יעדן פאַרוואַרן, דאַרף יעד בען, איך אַרבעט פאַר אַ

איר שטימע דאָרט אַ כען און ווייניגערהייט, דער דען אַלע עראַלאַכע מיטלען ווי אַזוי צו עטוואָס אָפּגערוקט פון אַ שוין שטילער אָבער מיט פאַרבינדונגען צו אַזאַנס:

— אויב עס געפעלט מיר . . . אויב איך שאַ איז אַדרבא: ווער האַלט מען נייט און מען וועט בעסער, אז איך דאַרף אַ

— מיר וועלן אין עו דו ניי, אויב דיר, געפעלט אונזער הויז! דאָ האָב

ווי אַזוי פרויען פאַ

פעטקייט

ווי אַזוי וואָלט איר געגליכן צו אַ אידישן אַרבעטער, אַ אידישן אַרבעטער, אַ אידישן אַרבעטער,